

ДИВОСВІТ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Автор висвітлює досвід розробки творчих завдань на уроках образотворчого мистецтва в основній школі з циклу «Творці дивосвіту» і дає рекомендації щодо їх застосування.

Ключові слова: декоративно-прикладне мистецтво, основна школа, школярі.

Декоративно-прикладне мистецтво відіграє величезну роль у процесі естетичного розвитку дитини. Перед учителем стоїть складне завдання заохотити учнів до пізнання народного мистецтва, створеного нашими предками. Дуже важливо донести до свідомості дітей, що твори народних умільців є зразками справжнього мистецтва, в яких форма, декор і зміст перебувають у нерозривній єдності. Особливо слід наголосити зв'язок сучасного і стародавнього народного декоративно-прикладного мистецтва. Як це зробити впродовж кількох уроків, де окрім виховних завдань перед учителем постає необхідність навчити учнів важливим поняттям, допомогти їм опанувати різні техніки, створити роботи? Вважаємо, що секрет криється у застосуванні практичних методів роботи (творчі завдання), які поєднуються зі сприйманням і порівнянням різних творів мистецтва, їх інтерпретацією самими учнями, а роль учителя полягає в тому, щоб надавати цікавий матеріал і стимулювати учнів своїми питаннями. Учителеві надзвичайно важливо вміти вибудовувати творчі завдання, ускладнюючи їх від класу до класу.

Мета статті – допомогти вчителю на основі поданих матеріалів сформулювати своє бачення уроків у основній школі з розкриття теми «Декоративно-прикладне мистецтво», навчити добирати такі прийоми та форми роботи зі школярами, які б розкрили їм красу декоративного мистецтва, спонукали глибше пізнати його особливості й оволодіти відповідними техніками.

Зауважимо, що тематика, пов'язана з народним прикладним мистецтвом, наскрізно проходить через увесь курс «Образотворчого мистецтва», формуючи у школярів стійкі поняття та навички. Матеріал, поданий нижче, базується на знаннях, отриманих учнями в початковій школі. За час навчання учнів основної школи вчитель поступово нарощує поняття, пов'язані з декоративно-прикладним мистецтвом, ускладнює характеристики, узагальнює життєвий і художній досвід вихованців та виводить їх на новий, більш складний рівень пізнання цього виду мистецтва у процесі виконання ними творчих завдань засобами різних художніх технік. Розглянемо

цей процес у динаміці та супроводимо його методичними рекомендаціями.

У процесі вивчення основ декоративно-ужиткового мистецтва й виконання учнями основної школи декоративних композицій висувуються *навчальні завдання*:

- ✓ розширити поняття про стилізацію різних форм;
- ✓ навчити передавати характерні особливості та порції об'єктів при їх стилізації;
- ✓ закріпити навички роботи з кольором різними графічними прийомами;
- ✓ розширити поняття про колірні контрасти;
- ✓ засвоїти декоративні техніки та використати різні матеріали для реалізації творчого задуму.

Поставлені завдання сприяють розвитку художньої грамотності у сфері декоративно-прикладного мистецтва, формують уміння свідомо застосовувати отримані знання в процесі творчої роботи, розвивають художній смак, відчуття міри, стилістичної єдності, творчу ініціативу.

Попри те, що учням основної школи неодноразово доводилося виконувати візерунки в молодших класах, виконання орнаментальної композиції в них може викликати певні труднощі. Тому вчитель має пояснити учням принцип побудови орнаменту як основи декору, особливості створення орнаментального ритму, надати докладний алгоритм виконання практичного завдання. Запропонований для вивчення матеріал слід вводити поступово, йти від простого до складного, залежно від віку учнів. Передбачається, що завдання може виконуватися протягом одного або кількох уроків.

Проводячи уроки в 5–7-х класах, потрібно визначитися з основними поняттями та безпосередніми завданнями, які будуть даватися в цих класах з метою нарощування знань учнів, зокрема приділити увагу елементам декоративного мистецтва – ритму, візерунку, орнаменту, декоруванню. Важливо підкреслити, що вони активно використовуються в інших видах мистецтва.

1. Перші уроки з даної теми можуть присвячуватися **РИТМУ** та його відображенню в мистецтві. Для кращого сприймання матеріалу уроку необхідно підготувати візуальний матеріал (фото, ілюстрації, слайди, зразки робіт).

● **Запитання.** Спробуйте навести приклади відомих вам проявів ритмів у природі.

Після відповідей учнів варто запропонувати ілюстративний матеріал, що демонструє прояви ритмів у житті й природі (у 5–6-х класах – за підказкою педагога, у 7-му класі учні формулюють визначення самостійно), та зробити підсумок.

Для учнів 5-го класу. Отже, як бачимо, природні явища та життя людини також підпорядковано ритмам. Ритмами пронизана вся природа: ритмічно рухаються хвилі, піщані дюни та бархани, ритмічно б'ється серце, існує добовий, річний, місячний і сонячний цикли, – ці ритми ми можемо бачити, чути, спостерігати. Ритм діє на наші почуття – ми сприймаємо його не лише зором, а й на слух. Особливо яскравий прояв ритму можемо спостерігати у тваринному та рослинному світі – наприклад, кінь, що скаче, теж демонструє нам ритм своєї ходи.

Тема ритмології в природі продовжується в 6 і 7-х класах, де відповідно до програми закріплюються й розширюються поняття, доповнюються відомостями, отриманими паралельно на уроках з інших предметів.

Для учнів 6-го класу. Живий організм – найтонший прилад, який відчуває щонайменші зміни електромагнітних, гравітаційних і магнітних полів, потоків енергетичних часток, чутливо реагуючи на ці зміни. Так, за допомогою вестибулярного апарату організм тонко сприймає напрям, силу та варіації гравітаційного поля. Усі живі істоти підпорядковані природній ритміці. Яскравий приклад чутливості живого організму до зовнішніх (передусім – магнітних) полів – явище «хоумінгу», коли тварини знаходять «дорогу додому», птахи здійснюють трансконтинентальні перельоти.

Для учнів 7-го класу. Ритмічну «мову» людина завсіола з давніх-давен, бо все навкруги підкорялося певному ритму: життя і смерть, зміна пір року, схід і захід Сонця і Місяця, биття серця, падіння дощових крапель... Про інші, менш очевидні, але, можливо, могутніші, ритми нам говорить наука: пульсація зірок у Всесвіті, ритми людського мозку, вібрація клітин нашого організму.

Навівши приклади природних ритмів, важливо звернути увагу учнів на зв'язок і відображення ритмів у мистецтві. Завдання розробляються у межах запропонованих програмою тем, наприклад: у 6-му класі поняття ритму закріплюється під час виконання декоративного пейзажу, знайомства з побутовим жанром; у 7-му класі ритм пов'язуємо з елементами в архітектурі, в різних видах народного декоративного мистецтва.

● **Запитання.** Поміркуйте і скажіть, як відтворюється ритм у різних видах мистецтва.

Узагальнення вчителя після відповідей учнів:

Для учнів 5-го класу. У мистецтві ритм є не лише організуючим, а й естетичним началом. Без нього музика

була б хаотичними звуками, танець не був би танцем, поезія – поезією, без ритму не було б і архітектури. Ритм можна спостерігати й у площинному зображенні: орнамент на шпалерах, килимах, тканинах.

Для учнів 6-го класу. Усе живе на землі підкоряється добовому ритмові сну й неспання. Винятком не є навіть рослини: листки подорожника вдень приймають горизонтальне положення, а вночі складаються на кшталт парасольки; під сонячним промінням квітки кульбаби стають жовтими й пухнастими, а в темряві щільно змикають пелюстки.

Чи звертали ви увагу, що в образотворчому мистецтві пейзажі, які є ритмічними відображеннями світу природи, найчастіше супроводжуються віршами? У чому краса римованих рядків? У ритмі, який навколо нас і всередині нас самих. Цей ритм нам потрібний у словах, так народжуються вірші – з ритму й почуттів.

Елементи музики – звукового процесу – супроводять людину з доісторичних часів, коли мови як такої ще не існувало. Наші далекі предки, без сумніву, могли вимовляти якісь звуки, імітувати звуки природи. Наслідування, імітація в поєднанні з ритмом робили інформацію, яка передавалася, яскравішою, образною, достовірною, що врешті-решт привело до появи мови. Інакше кажучи, у мови й музики загальні корені – імітація і ритм.

● **Завдання.** Охарактеризуйте за світлинами прояви ритму в природі.

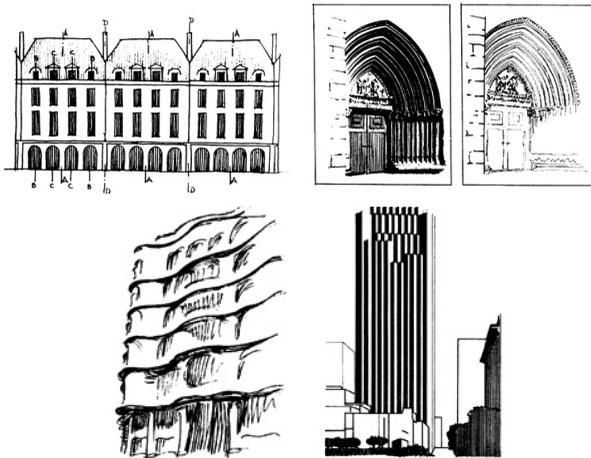
Для учнів 7-го класу. Ритми в мистецтві близькі до ритмів органічного світу. У мистецтві ритмічне повторення не жорстке, не математично точне, воно завжди допускає відступ від правил періодичної впорядкованості. Так, «перебої» ритму, ритмічні акценти, паузи – виразні засоби музичного мистецтва.

Коли ми дивимось на нерухоме зображення на тій чи іншій споруді (орнаментальний фриз) або на предметі (орнамент на вазі) з чергуванням будь-яких елементів, що повторюються, – площинних, об'ємних, лінійних, – їхній ритм дає сприйняття умовного руху, оскільки наше око ніби йде за цим розміреним повторенням елементів (наприклад, в архітектурних спорудах – ритмічне розташування вікон по вертикалі й горизонталі). Метричний порядок характеризується рівністю елементів, розташованих один від одного на однакових відстанях; це, ска-

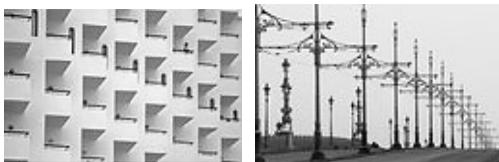
жімо, ряди вікон у житлових будинках, поверхи, оперезані однаковими стрічками, прольоти мостів тощо.

Ритм може «наростати» і «спадати». Багатократне повторення якогось одного метричного ряду врешті-решт може здатися монотонним і стомливим. Тому, використовуючи прості ритми у своїх композиціях, часто вдаються до поєднання різних метричних порядків, щоб отримати різноманітність і водночас зберегти єдність.

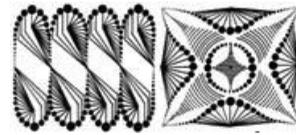
У контексті «ритм і культура» було б цікаво з'ясувати взаємозв'язок архітектури з певним культурно-історичним середовищем, взаємопов'язаність і взаємовплив архітектурних ритмів і ритмів часу.

Висвітлюючи особливості декоративного мистецтва на уроках однойменного циклу, важливо підкреслити, що в живопису, графіці, скульптурі, декоративному мистецтві ритм є одним із найважливіших виражальних засобів композиції, він бере участь не лише в побудові зображення, а й надає змісту певну емоційність. Особлива роль відводиться ритму у творах народного і декоративно-прикладного мистецтва. Усі численні композиції різноманітних орнаментів побудовані на певному ритмічному чергуванні елементів. Ритм може задаватися лініями, плямами світла й тіні, плямами кольору. Можна використати чергування однакових елементів композиції, наприклад, фігур людей, їхніх рук або ніг. Ритм може будуватися на контрастах об'ємів.

● **Завдання.** Визначте елементи форми та композиційні елементи, за допомогою яких створені ритмічні композиції.

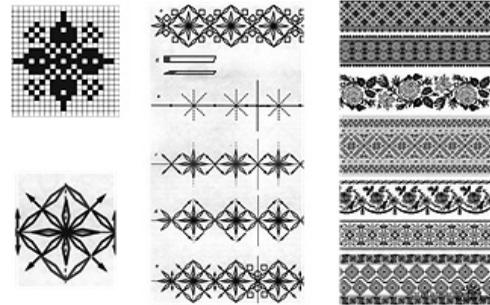

Висновок після уроків. Отже, наслідуючи різні ритми в органічній і неорганічній природі, мистецтво робить ритм одним із важливих засобів композиції.

2. Другим важливим поняттям у декоративному мистецтві є **ОРНАМЕНТ**. Елемент або декілька елементів, що ритмічно повторюються, створюють основу орнаменту – ритмічного візерунка.

● **Запитання.** Що означає слово «орнамент». Дайте визначення орнаменту.

Створення орнаменту

Пояснення педагога:

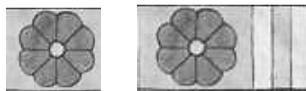
Для учнів 5-го класу. Слово «орнамент» у перекладі з латинської означає «прикраса». Орнаментом називають візерунок, побудований на повторі й чергуванні його складових елементів. Орнамент може бути живописним або скульптурним.

Орнамент з'явився ще в глибокій давнині – декілька тисячоліть тому. Прадавні люди висікали на своєму глиняному посуді ряди заглиблень – у такий спосіб створювалися перші прикраси на предметах. Декоративні форми орнаменту запозичені від зовнішніх форм тварин, рослин шляхом спрощення та узагальнення. Орнамент є прикрасою предметів декоративно-прикладного мистецтва, широко використовується в архітектурі, книжковій графіці. Елементи орнаменту узгоджуються один з одним і чергуються в певному порядку, не руйнуючи зорово форми предмета. Найпростіший вид ритмічного руху – повторення одного й того ж елемента через рівні інтервали – називають метричним, або рівномірним. Цей ритм створює відчуття спокою, статички.

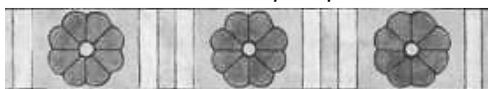
Рапорт – закінчена найменша за розміром площа малянка, яка повторюється точно по вертикалі й горизонталі (для сітчастого рапорту) або в одному напрямі (для лінійного рапорту) необхідне число разів без просвітів фону.

Групи елементів орнаменту, пов'язаних між собою масштабом, поворотами, рухом, називають орнаментальними мотивами. Композиція малюнка може бути складена з одного або декількох орнаментальних мотивів.

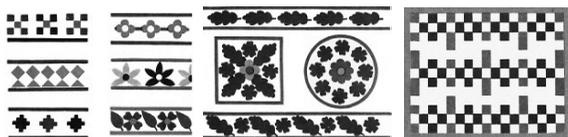
мотив

рапорт

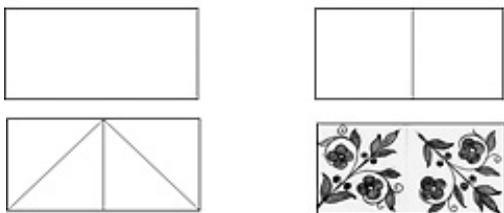

орнамент

● **Завдання 1.** Визначити з наданих зображень орнаментів елемент рапортної частини.

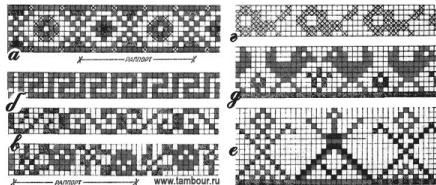
● **Завдання 2.** За прикладом з таблиці побудувати простий рапорт.

Динамічна таблиця побудови рапорту.

Для учнів 6-го класу.

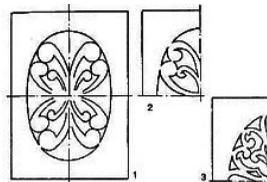
● **Завдання.** Визначити в зображеннях кожного орнаменту рапортну композицію.

Для учнів 7-го класу. Величезний вплив мала природа й на народне мистецтво. Обожнюючи світ навкру-

ги, прадавні люди намагалися встановити зв'язок між усім живим на землі. Сама земля вважалася живою істотою, а стародавньою поетичною мовою трави, квіти, кущі й дерева називалися волоссям землі. Проста форма ритму, так само, як і симетрія, широко використовувалася в народному мистецтві. Ритм став головною ознакою декоративно-прикладного мистецтва, де основою твору є орнамент.

● **Завдання.** Завершити орнамент за наданим фрагментом:

Орнамент – це знакова система передачі інформації, де кожний елемент має своє значення. Складові орнаменту – завжди міфологічний образ і цілий комплекс уявлень, що з цим образом пов'язані. В основі орнаменту лежить знак, символ.

● **Запитання.** Якщо елементи орнаменту, з одного боку, – це знаки, а з іншого, – прикраса, складова художньої композиції, то які головні риси зазвичай притаманні орнаменту? (Стилізація (спрощення), символіка (знак, зміст), декорування (прикрашання).

Орнамент – основа народного мистецтва

ОРНАМЕНТОМ НАЗИВАЮТЬ РИТМІЧНЕ ПОВТОРЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЗА ФОРМОЮ І КОЛЬОРОМ

Головні риси:

стилізація (спрощення)

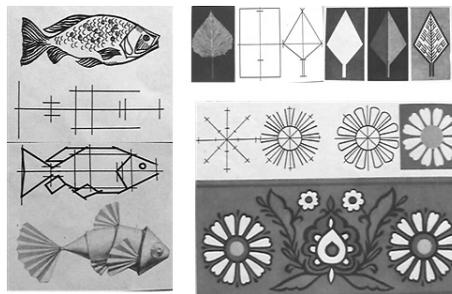
символіка (знак, зміст)

декорування (прикрашання)

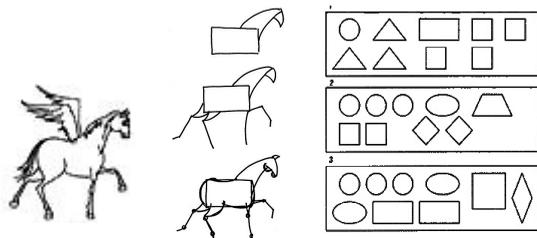

Стилізація природних форм

● **Завдання для учнів 5-го класу.** Спробуйте намалювати (або скласти із запропонованих вчителем папе-

рових форм) стилізовані зображення тварин або людей за допомогою простих геометричних фігур.

● **Завдання для учнів 6-го класу.** Скласти візерунок розкладу уроків з умовних позначок предметів, наприклад:

Укр. мова □	Математика ●
Образотворче мистецтво ☆	Історія ◆
Географія ▨	Фізкультура ▲

● **Завдання для учнів 7-го класу.** Придумати й зобразити умовну позначку, емблему, знак для шкільного кабінету з вибраного предмета (спочатку проаналізувати надані зразки за формою, кольоровою гамою, компонуванням основних елементів).

Знаки-символи були своєрідною абеткою, способом спілкування людей у часи, коли письма ще не знали. Своє уявлення про навколишній світ наші предки за допомогою символіки передавали декоративним способом на предметах обрядового та релігійного призначення. Подібні зображення знаходимо на амулетах-оберегах з дерева, глини, каменю, на вишитому та тканому вбранні. Основне призначення цих зображень – оберігати й захищати людину, її оселю й господарство від злих духів, хвороб, злого ока та стихійних лих.

● **Запитання.** Які природні мотиви (типи зображень) використовувалися в символіці орнаменту?

Символ Сонця (солярний знак).
Цей знак – перепона й захист від зла

І тепер глиняна іграшка прикрашається ромбовидним орнаментом, хоча його магічний зміст втрачено.

Пояснення педагога:

Для учнів 5-го класу. Вивчення мови народного прикладного мистецтва розпочинається зі знайомства із заклиналим орнаментом – стародавніми образами-символами: солярними знаками, знаками води й землі, рослин. Чому любов до цих образів виявилася такою сильною, що витримала тисячолітні випробування? Дивовижні символи сполучають у собі наочну виразність з глибокою думкою про першооснови буття, причому так, що обидві ці сторони символу злиті до непомітності, до повного взаємопроникнення. Поступово закодовані в орнаменті символічна, магічна й заклиальна функції з плином часу втратили своє первісне значення, а орнамент перетворився просто на елемент прикраси будинку або предмету побуту.

Для учнів 6-го класу (під час розкриття тем «Натюрморт» та «Побутовий жанр» із включенням зображень предметів побуту, елементів інтер'єру):

Народне мистецтво зберігало давні язичницькі образи, яким потім уподовж віків надавалося християнське обрамлення. За часів язичництва ідоли-божества висікалися з каменю або вирізувалися з дерева. Східне християнство не схвалювало об'ємних іконописних образів (скульптур), оскільки вважалося не благоліпним вводити в тривимірний простір жителів небесного світу. Але селянський розум не розбирався в богословських тонкощах, зате майстерною рукою продовжував творити собі з найдоступнішого матеріалу зримих і відчутних «учителів» життя. І церква була вимушена поступитися. Ну, якщо вже з церковною традицією дерев'яна скульптура витримала суперечку, то в селянському побуті вона явлена в ній в усій красі й різноманітності.

Для учнів 7-го класу. Народне декоративно-прикладне мистецтво – це передусім побутові речі та предмети, створені талановитими народними умільцями. Від покоління до покоління передавалися не лише самі речі, а й уміння їх створювати. Соха, прядка чи налічник – хоч би за що бралися селянські руки, усьому надавали красу завдяки візерунку, лініям – на радість оку й серцю. Але з часом селянський побут змінився, багато його

предметів було забуто, як і традиції декоративно-прикладного мистецтва. Його самобутній світ узялися зберігати й досліджувати вчені, працівники музеїв – адже мало побачити унікальну старовинну річ. Потрібно чітко уявити її місце в цілісному устрої життя, в буденних справах і святкових урочистостях, зрозуміти через цей предмет ставлення українців до праці й відпочинку, до природи, збагнути традиції і культуру народу.

Жива мистецька творчість у процесі еволюції міняється, знаходячи нові форми й новий зміст. На відміну від писанкарства, в орнаменті якого й досі збереглася символіка старовинного походження, орнамент вишивки втрачає своє символічне значення. Нині з усього розмаїття функцій вишивки збереглася тільки естетична.

Основними класифікаційними ознаками орнаменту служать його походження, призначення і зміст. З урахуванням цього орнаментальні форми можна об'єднати в наступні групи або види.

ВИДИ ОРНАМЕНТІВ за змістом елементів

● **Запитання.** Які стилізовані зображення використовують народні майстри? Як називаються ці орнаменти за змістом елементів? (*Робота з візуальним рядом: за представленими зображеннями визначити тип орнаменту*).

Для учнів 5-го класу. *Геометричний орнамент.* Основу побудови такого орнаменту складає чітке чергування геометричних елементів в заданому порядку. Прообразом геометричного орнаменту була природна форма. Наприклад, грецький меандр символізує хвилю, круг – сонце, плетиво – воду. У *рослинному орнаменті* використовуються численні форми рослин: листя, квіти, плоди, узяті разом або окремо. Це художня переробка різноманітних форм рослинного світу. *Зооморфний орнамент* складається з наближених до реальних і надзвичайно спрощених зображень птахів і звірів. Цей орнамент часто поєднується з рослинним. *Антропоморфний орнамент* утворюють стилізовані умовні зображення людини.

● **Завдання.** Визначити тип орнаменту та вид народного мистецтва, де використовується такий орнамент.

Для учнів 6-го класу. *Рослинний орнамент* у порівнянні з іншими його видами дає найбільше можливостей для створення різноманітних мотивів, прийомів виконання, оригінального трактування форми. У рослинному орнаменті при стилізації посилюються відповідно до характеру рослини усі її типові особливості, видаляється або послаблюється окремішнє чи випадкове. Часто ці зміни настільки значні, що первинний матеріал стає невпізнаним. До найбільш поширених рослинних форм з прадавніх часів належать: акант, лотос, папірус, пальма, хміль, лавр, виноградна лоза, плющ, дуб.

Головні об'єкти *пейзажного орнаменту* – найрізноманітніші мотиви: гори, дерева, скелі, водоспади, часто в поєднанні з архітектурними мотивами й елементами тваринного орнаменту. Особливо великий розвиток отримав у декоративно-прикладному мистецтві Японії та Китаю.

● **Завдання.** Визначити особливості ритму в представлених композиціях.

Для учнів 7-го класу. Окрім традиційно відомих орнаментів (геометричного, рослинного, зооморфного, антропоморфного) вирізняють наступні види та групи.

Технічний орнамент. Виникнення форм цього орнаменту обумовлено трудовою діяльністю людини. Наприклад, фактура поверхні предметів із глини, вигото-

влених на гончарному крузі, малюнок простих клітин тканини при виробленні її на первісному ткацькому верстаті, спіралеподібні витки, що отримуються під час плетіння вірвовок, тощо.

Символічний орнамент. Формуванню символічного орнаменту сприяла спільність природи умовно-символічних зображень витворів орнаментального мистецтва в цілому, а самі орнаментальні образи, як правило, є символами або системою символів.

Таке зображення здатне в лаконічній формі виразити дуже широкі, різноманітні поняття. З'явившись у Стародавньому Єгипті та інших країнах Давнього Сходу, символічний орнамент і сьогодні зберігся в декоративно-прикладному мистецтві.

Фантастичний орнамент. У його основі лежать зображення міфічних істот уявного, частіше символічного, змісту: птаха Сирина, сирен, одноногов та ін. Часто його використовували в різьбленні та розпису по дереву, вишивці. Особливо поширився орнамент із зображенням сцен з життя казкових тварин у країнах Давнього Сходу (Єгипті, Ассирії, Китаї, Індії). В епоху середньовіччя він набув популярності у зв'язку з релігійними заборонами зображувати людей (у країнах Західної Європи, у Візантії епохи іконоборства, в мусульманських країнах Близького й Середнього Сходу).

Астральний орнамент (від слова «айстра» – зірка). Утверджує культ неба. Основними елементами є зображення неба, сонця, хмар, зірок. Найбільш поширений в Японії та Китаї.

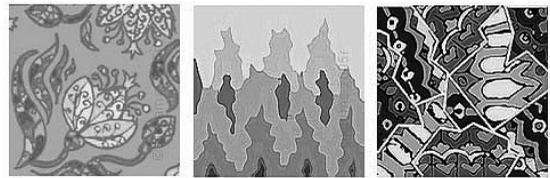
Предметний, або речовий, орнамент. Виник в античному Римі й широко використовувався в усі подальші епохи. Зміст предметного орнаменту складають зображення військової геральдики, предметів побуту, атрибутів музичного й театрального мистецтва.

Каліграфічний (епіграфічний) орнамент складається з окремих букв або елементів тексту, виразних за своїм пластичним малюнком і ритмом. Мистецтво каліграфії якнайповніше розвинулося в Китаї, Японії, Ірані, в арабських країнах; у пошані воно було і в Давній Русі, поєднуючи разом із власне орнаментикою помітне місце в декоруванні різноманітних виробів.

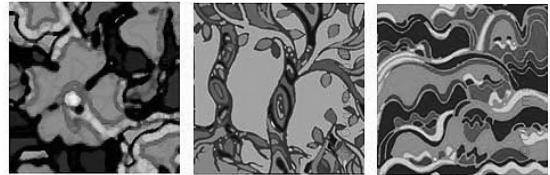
● **Завдання.** Визначити особливості передачі ритму в представлених композиціях.

Переплетені смуги   Етнічні мотиви   Екзотичні квіти

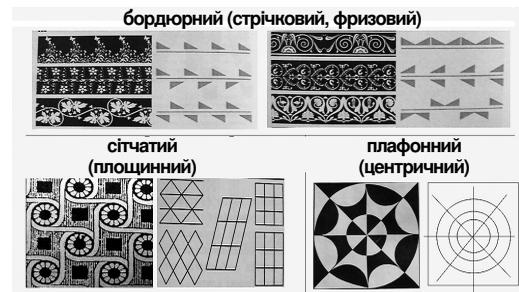
Орнаментальні квіти   Переходи   У стилі печворк

Акварельні квіти   Дерева   Хвилі

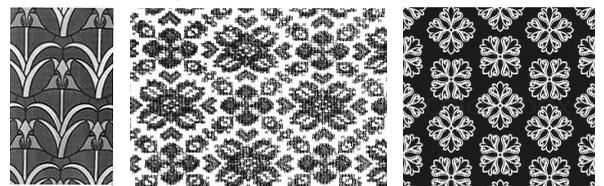
Ми вже говорили про візуальні знакові характеристики орнаментів. Розглянемо їхню **композиційну побудову**. За закономірностями побудови виокремлюють три різновиди орнаментів: *стрічковий*, *сітчастий* та *центричний*.

ВИДИ ОРНАМЕНТІВ за характером композиції

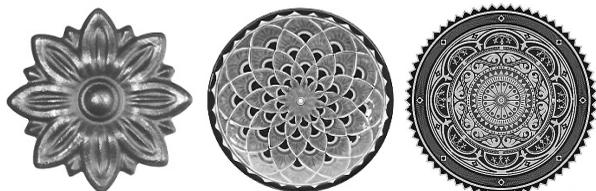

Стрічковим орнаментом називається прикраса, декоративні елементи якої створюють ритмічний ряд з відкритим двостороннім рухом, що вписується в стрічку. Стрічковий орнамент зазвичай розташовують у смугі з вертикальним або горизонтальним чергуванням мотиву. До цього типу орнаменту належать бордюри, облямівки, шпалери, а також «меандр» – декоративна смуга. «Меандр» – знаменитий грецький орнамент, що має геометричний характер ламаної лінії під прямим кутом.

Сітчастий орнамент – його композиція будується за допомогою сітки на ритмічному чергуванні одного або кількох мотивів. Він використовується в оформленні підлоги, стелі, стін приміщення.

Глафонний, або центричний, орнамент заснований на центральній симетрії, де орнамент поширюється з центру.

Орнамент завжди розглядається у взаємозв'язку з тим предметом і матеріалом, на які він наноситься. Він робить виразнішим увесь твір, зорOVO організовує його, виявляє будову.

Крім того, орнаменти діляться на площинні та рельєфні. Площинні орнаменти виконують на площині за допомогою ліній. Ними прикрашають одяг, розписують стіни будівель у вигляді бордюрів. Рельєфні, або опуклі, орнаменти виконують на дереві, камені, металі, кістці за допомогою спеціальних інструментів. Рельєфними орнаментами прикрашають будівлі.

Колір у візерунку мав особливе значення: червоний виражав захоплення, радість. Це колір сонця, вогню, життя, що втілює чоловіче начало. Білий колір пов'язувався зі світлом, чистотою і символізував жіноче начало.

УДК 373.5.67:7.02:376

аспірант лабораторії естетичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, відмінник освіти України, учитель-методист КЗ «ЛСШ I-II ступенів – гімназія № 30» (м. Луганськ)

ГОНЧАРНЕ МИСТЕЦТВО У ФОРМУВАННІ СВІТОВІДОБРАЖЕННЯ ПІДЛІТКІВ

Автор розкриває навчально-виховні можливості майстер-класу як сучасної форми роботи з підлітками в образотворчому мистецтві з метою формування їх світовідображення та демонструє це на прикладі майстер-класу з гончарного мистецтва Луганського регіону.

Ключові слова: світовідображення, підлітки, образотворча діяльність, майстер-класи, гончарне мистецтво Луганщини.

У сучасних умовах соціально-економічної і культурної перебудови в українському суспільстві динамічно зростають вимоги до особистості нового типу – творчої, активної, вільно мислячої, здатної уміло орієнтуватися в насиченому інформаційному просторі, спроможної безперервно пізнавати нове й набувати досвід. Формування сприйняття, осягнення та відображення світу зумовлює нові підходи до вивчення феномену світовідображення і його передумов як складової частини світогляду людини.

Світовідображення – це процес, що трансформує особистість, яка, сприймаючи, переробляючи і відтворюючи ін-

Висновок. Отже, ритм усього живого, що існує у Всесвіті, окреслив людині простір для творчості, підказавши можливість відтворення краси навколишнього світу через декор і ритм. Сама природа навчила людину спостерігати, мислити й зображувати побачене та прожите у творах декоративно-ужиткового мистецтва.

(Див. першу та четверту стор. кольорової обкладинки).

Стаття надійшла до редакції 20 березня 2013 року

Горовенко В. Чудесный мир декоративно-прикладного искусства

Автор освещает опыт разработки творческих заданий на уроках изобразительного искусства в основной школе из цикла «Творцы чудесного мира» и предоставляет рекомендации по их использованию.

Ключевые слова: декоративно-прикладное искусство, основная школа, школьники.

Gorovenko V. The wonderful world of arts and crafts

The author lights up the experience of development of creative tasks at the lessons of fine art at basic school from the cycle «Creators of wonderful world» and gives recommendations on their use.

Keywords: decorative-applied art, basic school, school-boys.

Наталія Краснова,

відмінник освіти України, учитель-методист КЗ «ЛСШ I-II ступенів – гімназія № 30» (м. Луганськ)

формацію із зовнішнього світу, створює результат у вигляді продуктів образотворчої діяльності – художніх образів – і під впливом об'єктів зовнішнього світу змінюється сама – розвиває певні якості, набуває нових, і виражає себе різними засобами, зокрема образотворчого мистецтва. Проблеми світовідображення частково торкаються дослідники, які вивчають проблеми світогляду, його структури і рівнів (О. Бєлих, Л. Губернюк, Л. Кривега, І. Куликовська, О. Матюхін, Т. Мишакова, В. Нестеренко, В. Черноволосенко, В. Цвіркун). Окремі аспекти мистецького (художнього) відображення світу висвітлено в наукових працях з мистец-